

В. А. Явір

*кандидат політичних наук, науковий співробітник
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України*

КІПР ЯК ПРИКЛАД ДЕЗІНТЕГРОВАНОЇ ДЕРЖАВИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕІНТЕГРАЦІЇ

Постановка проблеми. На європейському просторі серед дезінтегрованих держав особливий інтерес становить Кіпр. По-перше, як дезінтегрована держава за участю сусідньої Туреччини. По-друге, як держава, інтеграція територій якої триває багато десятиліть за участі міжнародної спільноти, що дає змогу провести паралелі з тривалим процесом інтеграції Кореї. По-третє, інтеграція та визнання Кіпру стала однією з головних умов євроінтеграції Туреччини і суттєво загальмувала цей процес. Кіпрська проблематика знайшла відображення у працях Е. Ахмедової, Б. Єлавіч, В. Ладіш, Дж. Ліндсея, С. Ковальського, П. Осівіча, Т. Оузоглу, О. Троніної, К. Чрисостомідеса, В. Ярового.

Мета статті – розкрити стан та перспективи реінтеграції Кіпру як прикладу дезінтегрованої держави.

Виклад основного матеріалу. Поняття «дезінтегрована держава» дуже доволіно вживається в політичному дискурсі, але не здобуло належного наукового обґрунтування, на відміну від розколотої держави. Позаяк термін «розколота держава», по-перше, вже визначений С. Хантінгтоном [1], а, по-друге, має більше культурний, цивілізаційний, ніж етнополітичний вимір, тому пропонуємо запровадити в науковий обіг поняття «дезінтегрована держава»: 1) на території якої внаслідок конфліктів, війн, добровільного виходу або сецесії частини її території утворилося кілька держав або/та самопроголошених державних утворень; 2) частина території якої була анексована іншою державою. Переформулюючи, дезінтегрована держава – це держава, яка розпалася на частини, порівняно незалежні одна від одної, які найчастіше мають дуже складні відносини, зумовлені болісним для обох частин процесом дезінтеграції, або взагалі не співпрацюють та не підтримують зв'язків одна з одною.

Передумови Кіпрського конфлікту сформувалися задовго до його гострої фази 1974 р. Грецьке населення населяє Кіпр з 1100 р. до н. е. і вважає острів своєю автохтонною територією. Однак у 1571 р. його захопила Османська імперія і гомогенне грецьке населення почало розмиватися турками, які переїздили на острів. Греки ж натомість прагнули об'єднання Кіпру з Грецією, проводячи національно-визвольну боротьбу. У другій половині XIX ст. контроль над островом встановила Велика Британія і 1915 р. навіть запропонувала Кіпр Греції в обмін на її участь у Першій світовій війні на боці Антанти. Однак Греція відхилила цю пропозицію, тож, острів отримав статус колонії, а кіпріоти – британське підданство. Правління Великої Британії лише зміцнило етнічний поділ на Кіпрі. Спроби зняти між-етнічну напругу між турками та греками були не надто успішними. Грецьке населення виявляло невдоволення наданням рівних прав грекам-кіпріотам та туркам-кіпріотам, оскільки це не відповідало етнічному складу острова. У Законодавчій раді і греки-кіпріоти,

і турки-кіпріоти отримали по 50% голосів. У 1950 р. на Кіпрі було проведено плебісцит, на якому 96% греків-кіпріотів висловилися за об'єднання з Грецією.

У 1960 р. острів здобув незалежність від Великої Британії. Як зауважує Е. Ахмедова, після Другої світової війни греки-кіпріоти вимагали об'єднати острів з Грецією, тоді як турки-кіпріоти виступали за розподіл території острова між Грецією та Туреччиною [2, с. 63]. Лише в у 1960 р. обидві сторони дійшли згоди щодо створення незалежної Кіпрської держави під назвою Республіка Кіпр. Було прийнято Конституцію нової держави, головною особливістю якої стало закріплення пропорційного представництва турецької та грецької громади у всіх органах влади. В основу Конституції Кіпру було покладено принцип бікомуналізму, що базувався на наявності на острові двох основних етнічних груп – греків і турків. Конституція була спрямована на захист прав турецької національної меншини (близько 18%) від можливих утисків грецької більшості (близько 80%) [3, р. 35]. Однак така нерівність визначених у Конституції етнічних квот викликала невдоволення турецької частини населення Кіпру. Закладена в Основному Законі система етнічного розподілу і врівноважування не спрацювала, знову почав назрівати конфлікт: турецька та грецька етноспільноти відмовлялись виконувати рішення, які приймалися протилежною стороною на рівні державного управління [4, р. 10]. Адже Президент (грек) і віце-президент (турок) мали приблизно однаковий обсяг повноважень, турки в парламенті мали третину місць, а важливі рішення ухвалювалися більшістю грецької та турецької громад. Причому кожна за своїх представників у владі голосувала окремо. При цьому Греція та Туреччина були визнані гарантами незалежності, територіальної цілісності та безпеки Республіки Кіпр. Таким чином, відбулася міжнародна легітимізація впливу на розвиток ситуації на Кіпрі обох держав, як зауважує О. Троніна. Дослідниця називає Кіпрський конфлікт між грецькою та турецькою громадами Кіпру таким, що не піддається політичному врегулюванню [5, с. 150].

У 1963–1974 рр. міжетнічна напруга на острові зростала і вилилася у військові зіткнення між збройними формуваннями грецької і турецької етноспільноти острова. Адже ні грецьке, ні турецьке населення не корилося наказам, що походили від представників влади протилежної громади. Почалося все з того, що в 1963 р. громада греків-кіпріотів спробувала переглянути Конституцію країни і внести правки, спрямовані на централізацію, створення єдиних муніципалітетів, скасування вето Президента й віце-президента. У відповідь турки-кіпріоти вирішили відкликати своїх представників з органів державної влади. Політична криза переросла у збройне протистояння. С. Ковальський перелічує такі її передумови: наявність взаємовиключних параграфів

у конституційних документах, які зіштовхували інтереси етнічних громад; політичний розподіл острова за фактором етнічної належності; загострення низки політичних суперечок, що мали етнічну основу [6, с. 298]. У результаті неможливість реформувати цю систему, не зачіпаючи інтересів кожної етноспільноти, призвело до вирішення проблеми збройним шляхом, що перетворило конфлікт на довготривалу міжетнічну війну. Для врегулювання та стримування ситуації в 1964 р. на острові було розміщено миротворчий контингент ООН, прохання про який направив Президент (грек). З того часу ООН відіграє одну з головних ролей у процесі врегулювання Кіпрського етнополітичного конфлікту.

Влітку 1974 р. військова хунта «чорних полковників», що з 1967 р. керувала Грецією і проводила курс на «енозис» (приєднання Кіпру до Греції), здійснила на Кіпрі спробу державного перевороту. Туреччина скористалася цим приводом для введення 20 липня 1974 р. 30-тисячного військового корпусу на острів для відновлення конституційного ладу і захисту турків-кіпріотів [7, р. 61]. Туреччина зайняла 37% території острова, греки були змушені тікати на південь. Згодом, в 1974–1975 рр. було проведено обмін населенням під контролем миротворців ООН: турки-кіпріоти переселилися на окуповану турецькими військами частину Кіпру, а греки-кіпріоти – на південь Кіпру. З 1975 р. Кіпр був остаточно поділений на південну грецьку частину та північну турецьку, розмежовані так званою «зеленою лінією» – буферною зоною ООН для запобігання конфліктам на етнічному ґрунті.

З 1975 р. вирішення проблеми дезінтеграції Кіпру перейшло в дипломатичну площину, однак успіхів у цьому процесі досягнуто не було. Тому 15 листопада 1983 р. Законодавча асамблея турецької частини проголосила в односторонньому порядку незалежну турецько-кіпріотську державу під назвою «Турецька Республіка Північний Кіпр» (ТРПК), яку визнала тільки Туреччина, відмовляючи у визнанні Республіці Кіпр. Цей акт був засуджений у резолюції Ради Безпеки ООН. Північна та південна частини дезінтегрованої держави не підтримують дипломатичних відносин. На острові нині є власне Республіка Кіпр (офіційно 98%, а по факту приблизно 60% території і 770 тис. населення) і Турецька Республіка Північний Кіпр (приблизно 38% острова і близько 300 тис. населення). Згідно з міжнародним правом, Республіка Кіпр зберігає суверенітет над всією територією, що входила до її складу до 1974 р.

Ідея федералізації Кіпру була висунута президентом Республіки Кіпр Г. Васіліу в 1989 р., який подав на розгляд лідеру турків-кіпріотів Р. Денкташу проєкт врегулювання конфлікту під назвою «Пропозиції щодо створення Федеральної Республіки та вирішення питання Кіпру». Документ передбачав федералізацію Кіпру на основі рівних та визнаних територіальних домовленостей, створення системи забезпечення надійного захисту громадян турецької та грецької громад, їх власності та прав у ході демілітаризації Кіпру, рівність усіх кіпріотів незалежно від етнічної належності та захист прав людини на території всього Кіпру як демократичної держави. Цей варіант вирішення Кіпрського конфлікту знайшов відображення Резолюції ООН № 649 від 12 березня 1990 р. Рада Безпеки ООН запропонувала грекам-кіпріотам та туркам-кіпріотам врегу-

лювання конфлікту шляхом проведення мирних переговорів та об'єднання у федеративну державу. Однак на той час греків федерація не влаштувала, а турки вийшли з переговорного процесу під егідою ООН, мотивуючи це тим, що греки не можуть представляти весь Кіпр. У Резолюції № 716 від 11 жовтня 1991 р. ООН вкотре заперечила право турецької частини острова на приєднання до Туреччини.

Сторони конфлікту не мали наміру поступатися одна одній, що спричинило безуспішність усіх спроб мирного врегулювання 90-х рр. Наприклад, у 1992 р. відбулася зустріч Генсека ООН Б. Бутрос-Галі, Президента Республіки Кіпр Г. Васіліу та Президента ТРПК Р. Денкташа в Нью-Йорку щодо обговорення проєкту можливого рішення, а саме майбутньої федерації. Якщо сторона греків-кіпріотів була схильна йти на поступки, то позиція турків-кіпріотів була жорсткою та не поступливою. Р. Денкташ заявив, що не розглядатиме федеративний устрій як основу для домовленостей, наполягаючи на конфедеративному устрої. Через безкомпромисну позицію турецької етноспільноти Кіпру переговори щодо врегулювання Кіпрського конфлікту зайшли в глухий кут і відновилися лише на початку 2000-х рр.

Е. Ахмедова вказує на максималістські позиції сторін, які стали головними перешкодами для врегулювання конфлікту. Дослідниця вважає, що турки-кіпріоти не мають наполягати на визнанні двох незалежних держав на острові, що знаходяться під спільним конфедераційним дахом [8, с. 66]. Оскільки позиція міжнародного співтовариства полягає в тому, що острів повинен мати єдину ідентичність та підпорядковуватися центральному уряду в м. Нікосія, то турки-кіпріоти мають отримати реальні юридичні гарантії захисту своїх прав. Водночас, наголошує Е. Ахмедова, греки-кіпріоти мають припинити розглядати турків-кіпріотів як національну меншину та наполягати на унітарній і надто централізованій моделі устрою, оскільки вона призведе до загострення міжетнічних суперечностей в державі.

Адже обидві частини острова, як і у випадку з Кореїським півостровом, надто довго існували окремо одна від одної – на їх теренах сформувалося різне етнокультурне, політичне, соціальне середовище. Крім того, варто враховувати різний рівень соціально-економічного розвитку обох частин Кіпру: турецька частина істотно поступається грецькій. У разі етнополітичної інтеграції для вирівнювання ситуації знадобляться значні капіталовкладення. А. Бузаров виокремлює низку інших перешкод для інтеграції Кіпру, оскільки інтегрувати в одне етнополітичне утворення доведеться не тільки різні етноси, але й різні культури [9]. Якщо греки-кіпріоти – православні християни, більше орієнтовані на євроінтеграцію, то турки-кіпріоти сповідують іслам і орієнтовані на зближення з Туреччиною і Близьким Сходом. Крім того, в пам'яті старших поколінь зберігаються згадки про криваві події минулого століття, тому вони налаштовані проти інтеграції, тоді як молоді загалом не проти примирення.

Варто зазначити, що позиція міжнародних гравців, які беруть участь у врегулюванні, полягає в інтеграції острова в єдину державу, а не в розподілі її між Туреччиною та Грецією. У 2004 р. Генсек ООН К. Аннан запропонував план із врегулювання кіпрського конфлікту, який

був підтриманий ООН і отримав назву «план Аннана». Документ передбачав створення Об'єднаної Кіпрської Республіки, яка складатиметься з двох автономних частин – грецької та турецької і охоплюватиме увесь острів, окрім територій британських військових баз. Справа у тому, що на території Кіпру залишилися військові бази Акротири і Декелія. План Аннана передбачав складну систему формування державної влади за пропорційним етнічним принципом, подібним до моделі 60–70-х рр. (ротація на посту Президента і віце-президента кожні 10 місяців, співвідношення між представниками грецької і турецької громад у Президентській раді 4 (греки-кіпріоти): 2 (турки-кіпріоти), члени якої по черзі займатимуть пост глави виконавчої влади країни), а також скорочення території турецької частини острова до 28,5% (зараз 37% контролюються ТРПК) та повернення майже 85 тисяч грецьких біженців на північ Кіпру. Документ з'явився напередодні вступу Кіпру до ЄС, який волів бачити у своєму складі об'єднаний, а не дезінтегрований Кіпр чи одну з його частин. Переговори з ЄС велися з 1998 р., незважаючи на невирішеність проблеми територіальної цілісності держави-кандидата в члени ЄС. Європейський Союз сподівався, що євроінтеграція позитивно вплине на етнополітичну інтеграцію острова на основі пропозиції ООН, адже населення обох частин острова було зацікавлене в цій перспективі.

План Аннана було винесено на референдум 24 квітня 2004 р. в обох частинах острова, більшість населення яких по-різному відреагувала на пропозицію ООН. Президент Т. Пападопулос закликав громадян проголосувати проти, оскільки в цій версії плану Аннана не було враховано вимоги грецької сторони. Так, 75% греків-кіпріотів висловилися проти плану Аннана, натомість його схвалили 65% турків-кіпріотів. Греки-кіпріоти висловилися проти збереження на острові турецької військової присутності, дозволу проживання переселенцям із Туреччини, а також обмеження кількості біженців греків-кіпріотів, яким би дозволили повернутися на Північ острова. Турки-кіпріоти проголосували за перспективу євроінтеграції у складі об'єднаної держави, процедуру якої на той час проходила Республіка Кіпр.

Оскільки референдум щодо плану Аннана не дав очікуваних результатів, у 2004 р. Кіпр став членом Євросоюзу, проте де-факто до Євроспільноти приєдналася лише Республіка Кіпр, тобто південна грецька частина острова. Тож, євроінтеграція не стала вирішальним інтеграційним чинником дезінтегрованого Кіпру. Варто зазначити, що Кіпрське питання неодноразово ставало перешкодою на шляху євроінтеграції самої Туреччини, яка має найдовшу і найскладнішу історію вступу до ЄС – першу заявку було подано 1959 р. У процесі переговорів щодо вступу Туреччини до Євросоюзу ЄС вимагав від неї вирішення Кіпрського конфлікту, а також визнання суверенітету Республіки Кіпр як члена ЄС. Відносини ЄС і Туреччини суттєво погіршилися після спроби збройного перевороту в Туреччині в 2016 р. Євросоюз із критикою відреагував на дії турецької влади, зокрема масові арешти, і призупинив переговорний процес про вступ Туреччини в ЄС [10]. Брюссель вважає, що Туреччина почала відходити від європейських демократичних стандартів.

Змінювалися лідери Республіки Кіпр та ТРПК, спроби вирішити Кіпрський конфлікт продовжували-

ся як на міжнародному, так і на внутрішньому рівні, однак успіху вони не мали. Експерти вважають, що Кіпр, як ніколи раніше, потребує об'єднання, посилячись на те, що дезінтеграція гальмує розвиток обох частин острова. Зокрема, у 2011 р. у східній частині Середземного моря знайшли значні поклади нафти і природного газу, у розробленні родовищ яких зацікавлені як північна, так і південна частини Кіпру [11]. Між Туреччиною та Республікою Кіпр виникла суперечка через наміри останньої розробляти нещодавно відкриті родовища вуглеводнів у своїй економічній зоні, позаяк Туреччина намагалася перешкодити розробці родовищ, визнаючи тільки самопроголошену Турецьку Республіку Північний Кіпр.

Останній раунд переговорів щодо врегулювання конфлікту та об'єднання був зупинений греками-кіпріотами саме з цієї причини. Республіка Кіпр заявила, що готова поновити переговори про возз'єднання острова лише після того, як Туреччина перестане перешкоджати розробці родовищ газу в шельфі Середземного моря. У відповідь Міністерство закордонних справ Туреччини розкритикувало Кіпр за односторонню розвідку родовищ. У лютому 2018 р. турецькі військові кораблі заблокували бурове судно ENI Saipem 12000 біля берегів Кіпру, яке прямувало на південь острова для буріння розвідувальної свердловини, де компанія ENI має ліцензію на пошук вуглеводнів. Туреччина виступає проти буріння свердловин, заявляючи, що це порушує права турків-кіпріотів на природні ресурси Кіпру.

Висновки. Таким чином, заморожений конфлікт гальмує не лише економічний розвиток Кіпру, а й ефективну співпрацю між усіма учасниками кіпрського конфлікту. Крім того, об'єднання острова призвело б до інтеграції північної частини Кіпру до ЄС, що позитивно позначилося б його соціально-економічних показниках і стандартах життя, стало додатковим поштовхом для розвитку туризму. В українському політичному дискурсі дедалі популярнішим стає проведення паралелей між Північним Кіпром та самопроголошеними утвореннями на Донбасі – Донецькою та Луганською народними республіками. Зокрема, стверджується, що Турецька Республіка Північний Кіпр, прагнучи до більш глибокої інтеграції з Туреччиною, перебуває тепер в ситуації, коли її добробут повністю залежить від рішень Анкари. Цим же шляхом ризикують піти ДНР і ЛНР, економіка яких вже і так фактично повністю залежить від Російської Федерації [11]. Тим часом Республіка Кіпр, незважаючи на те, що 37% території острова окуповано Туреччиною, зуміла інтегруватися до європейського співтовариства та знайти свою нішу в регіональних та геополітичних відносинах.

На Кіпрі і поза його межами вже багато років працюють над проблемою возз'єднання. У будь-якому разі передумови для об'єднання дезінтегрованого Кіпру, незважаючи на тягар затяжного міжетнічного конфлікту, десятиліття окремого існування обох частин, деструктивну участь третіх держав, є. Це політична воля (нині Республіку Кіпр та Північний Кіпр очолюють лідери, налаштовані на інтеграцію обох держав острова), економічні передумови для об'єднання, незважаючи на всі розбіжності між турками і греками. Процес етнополітичної інтеграції вже розпочався,

зокрема налагоджується пасажирське переміщення через лінію розмежування, була відкрита «зелена лінія», яка розмежовує територію Північного Кіпру і Республіки Кіпр. Однак чи переважить дія доцентрових тенденцій дію відцентрових (тривалого досвіду окремого існування, міжетнічні образи та кровопролиття, незгоду Туреччини на об'єднання і виведення військ), прогнозувати поки що рано.

Література

1. Huntington S. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. New York: Simon and Schuster, 1996. 367 p.
2. Ахмедова Е. Вплив «європеїзації» Туреччини на вирішення проблеми Кіпру. Південноукраїнський юридичний часопис. 2015. № 2. С. 61–67.
3. Chrysostomides K. The Republic of Cyprus: A Study in International Law. Developments in International Law. 2000. Vol. 35. P. 33–63.
4. Garabedjan A. The Conflict Between the Ethnic Communities in Cyprus in December 1963 and the Attempts of its Settlement. Etudes Balkaniques. 1992. № 2. P. 10–22.
5. Троніна О.В. Кіпрський конфлікт: історико-політологічний аналіз. Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2003. Вип. 8. С. 144–151.
6. Ковальський С.В. Формування міжетнічних протиріч на Кіпрі в 1960–1963 рр.: правовий аспект. Гуржівські історичні читання. 2012. С. 296–298.
7. Denktas R. The crux of the Cyprus problem. Perceptions. Journal of international affairs. 1999. Vol. IV. № 3. P. 49–64.
8. Ахмедова Е. Вплив «європеїзації» Туреччини на вирішення проблеми Кіпру. Південноукраїнський юридичний часопис. 2015. № 2. С. 61–67.
9. Бузаров А. Розділені вторгненням: які уроки з кіпрського конфлікту може отримати Україна. URL: <https://daily.rbc.ua/ukr/show/razdeleniy-vtorzheniem-kakie-uroki-kiprskogo-1457971858.html> (дата звернення: 22.03.2018).
10. Реакція світу на спробу перевороту в Туреччині / BBC. URL: http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/07/160716_turkey_reaction_she (дата звернення: 22.03.2018).
11. Об'єднання Кіпру: переговори у Женеві як новий «історичний шанс» / Hromadske International. URL: <https://hromadske.ua/posts/obednannya-kipru-perehovori-u-zhenevi-yak-novii-istorichnii-shans> (дата звернення: 22.03.2018).

Анотація

Явір В. А. Кіпр як приклад дезінтегрованої держави: стан та перспективи реінтеграції. – Стаття.

На прикладі Кіпру продемонстровано, що етнополітична дезінтеграція держави здебільшого спричиняється етнополітичними конфліктами і супроводжується порушенням етнополітичної стабільності, збройними зіткненнями і навіть кровопролиттям. Запропоновано ввести в науковий обіг поняття «дезінтегрована держава»: 1) на території якої внаслідок конфліктів, війн, добровільного виходу або сецесії частини її території утворилося кілька держав або/та самопроголошених державних утворень; 2) частина території якої була анексована іншою державою.

Досліджено перспективи врегулювання етнополітичного конфлікту та реінтеграції Кіпру. Позиція міжнародних гравців полягає в інтеграції острова в єдину державу,

а не в розподілі її між Туреччиною та Грецією. Однак євроінтеграція не стала вирішальним інтеграційним чинником дезінтегрованої Кіпру, оскільки до ЄС приєдналася лише Республіка Кіпр. Реінтеграція острова призвела до інтеграції Турецької Республіки Північний Кіпр до ЄС, що позитивно позначилося б на його соціально-економічних показниках розвитку.

Ключові слова: Кіпр, дезінтеграція, реінтеграція, етнополітичний конфлікт.

Анотація

Явір В. А. Кіпр как пример дезинтегрированного государства: состояние и перспективы реинтеграции. – Статья.

На примере Кипра продемонстрировано, что этнополитическая дезинтеграция государства в большинстве случаев вызывается этнополитическим конфликтом и сопровождается нарушением этнополитической стабильности, вооруженными столкновениями и даже кровопролитием. Предложено ввести в научный оборот понятие «дезинтегрированное государство»: 1) на территории которого в результате конфликтов, войн, добровольного выхода или сецессии части его территории образовалось несколько государств и/или самопровозглашенных государственных образований; 2) часть территории которого была аннексирована другим государством.

Исследованы перспективы урегулирования этнополитического конфликта и реинтеграции Кипра. Позиция международных игроков заключается в интеграции острова в единое государство, а не в разделе его между Турцией и Грецией. Однако евроинтеграция не стала решающим интеграционным фактором дезинтегрированного Кипра, поскольку к ЕС присоединилась лишь Республіка Кіпр. Реінтеграція острова привела бы к интеграции Турецкой Республики Северный Кіпр в ЕС, что положительно сказалось бы на его социально-экономических показателях развития.

Ключевые слова: Кіпр, дезінтеграція, реінтеграція, етнополітичний конфлікт.

Summary

Yavir V. A. Cyprus as an example of a disintegrated state: the state and prospects of reintegration. – Article.

On the example of Cyprus it has been demonstrated that the ethnopolitical disintegration of the state in most cases is caused by ethnopolitical conflicts and accompanied by a violation of ethnopolitical stability, armed clashes and even bloodshed. It is proposed to introduce into the scientific discourse the concept of “disintegrated state”: 1) on the territory of which several states or / and self-proclaimed state formations were formed as a result of conflicts, wars, voluntary withdrawal or secession of part of its territory; 2) whose part of territory was annexed by another state.

The perspectives of settlement of the ethnopolitical conflict and the reintegration of Cyprus are studied. The position of international actors is to integrate the island into a single state, and not to divide it between Turkey and Greece. However, European integration hasn't become a decisive integration factor for disintegrated Cyprus, as only the Republic of Cyprus joined the EU. The reintegration of the island would have led to the integration of the Turkish Republic of Northern Cyprus into the EU, which would positively affect its socio-economic development indicators.

Key words: Cyprus, disintegration, reintegration, ethnopolitical conflict.